

Ett novellprojekt för årskurs 4-9
Lärohandledning av Josef Sahlin
2013

Presentation	3
Bakgrund	3
Rättigheter	3
Förankring i Läroplanen Lgr11	4
Syfte (Svenska Lgr11)	
Centralt innehåll (Svenska Lgr11)	
<i>Läsa och skriva</i>	
<i>Tala, lyssna och samtala</i>	
<i>Berättande texter och sakprosatexter</i>	
<i>Språkbruk</i>	
Förslag på lektionsupplägg	6
Introduktion	7
Uppdrag 1	9
Tre personbeskrivningar	
Uppdrag 2, 3 och 4	11
Personernas resa innan de möts	
Uppdrag 5	12
En kaotisk situation	
Uppdrag 6	13
Det som händer sedan	
Uppdrag 7	14
Klipp	
Uppdrag 8	15
Förbättra	
Uppdrag 9	16
Inför publicering	

Presentation

Klipplet är ett läromedel för att utveckla skrivandet och berättandet för elever i årskurs 4-9.

Tanken är att eleverna med materialet ska utmanas att skriva en längre ickekronologisk novell med växlande personer i fokus. Detta kan vara svårt och därför har de här en tydlig struktur där de börjar att skriva linjärt för att sedan klippa och ändra i texten.

Materialets namn Klippet syftar dels på att de klipper och flyttar textblock och dels på att filmer ofta är uppbyggda på detta sätt.

Förutom att skriva så ingår det också i arbetet att ta del av de andra elevernas texter och inspireras av annan litteratur, samt diskutera och tänka kring språkets funktion i olika sammanhang.

Jag som konstruerat läromedlet heter Josef Sahlin och arbetar till vardags i Årstaskolan i Stockholm. Mig når du via hemsidan <http://josefsahlin.se>

Bakgrund

Jag har tidigare skrivit två läromedel i samma anda *Den magiska dörren* (2011) och *Monstret* (2012) som används av många lärare i Sverige. De liksom jag har fått uppleva den skrivglädje som uppstår när elever ges genomtänkta och ganska strama strukturer för sitt skrivande. Med Klippet ville jag skapa en struktur med mer utmaningar för de äldre eleverna.

Alla mina skrivprojekt finns på <http://josefsahlin.se> samt Årstaskolans boksajt <http://bibblis.se>

Inspiration till samtliga projekt har sitt ursprung i boken *Stråk av bildspråk* (Natur och kultur) och dess populära romanprojekt *Huset*. Läs gärna denna bok för mer bakgrund och förkovran i idéer om skrivprocesser.

Rättigheter

Du får fritt kopiera, sprida, använda och förändra detta material i undervisningssyfte under följande förutsättningar: Du får inte ta profit på materialet och du ska ange mig som upphovsman till materialet (dock inte till elevernas verk givetvis). Om du förändrar materialet och sprider verket vidare ska samma förutsättningar gälla för detta verk. Creative Commons-Erkännande-IckeKommersiell-DelaLika.

Det vore också roligt om du återkopplade till mig om ni använder materialet.

Förankring i Läroplanen Lgr11

Arbetet med ett romanprojekt som detta rör nästan allt som ryms i kursplanen för svenska, förutsatt att man jobbar utöver själva materialet. Diskussioner, bearbetning, jämförelser och analyser ska vara centrala moment utöver själva skrivandet.

Här nedan har jag strukit under ord, fraser och begrepp som jag direkt kan härleda till arbetet.

Syfte (Svenska Lgr11)

Undervisningen i ämnet svenska ska syfta till att eleverna utvecklar kunskaper i och om svenska språket. Genom undervisningen ska eleverna ges förutsättningar att utveckla sitt tal- och skriftspråk så att de får tilltro till sin språkförmåga och kan uttrycka sig i olika sammanhang och för skilda syften. Det innebär att eleverna genom undervisningen ska ges möjlighet att utveckla språket för att tänka, kommunicera och lära.

Undervisningen ska stimulera elevernas intresse för att läsa och skriva. Genom undervisningen ska eleverna ges möjlighet att utveckla kunskaper om hur man formulerar egna åsikter och tankar i olika slags texter och genom skilda medier. Undervisningen ska även syfta till att eleverna utvecklar förmåga att skapa och bearbeta texter, enskilt och tillsammans med andra. Eleverna ska även stimuleras till att uttrycka sig genom olika estetiska uttrycksformer. Vidare ska undervisningen bidra till att eleverna utvecklar kunskaper om hur man söker och kritiskt värderar information från olika källor.

I undervisningen ska eleverna möta samt få kunskaper om skönlitteratur från olika tider och skilda delar av världen. Undervisningen ska också bidra till att eleverna utvecklar kunskaper om olika former av sakprosa. I mötet med olika typer av texter, scenkonst och annat estetiskt berättande ska eleverna ges förutsättningar att utveckla sitt språk, den egna identiteten och sin förståelse för omvärlden.

Genom undervisningen ska eleverna ges möjlighet att utveckla sina kunskaper om svenska språket, dess normer, uppbyggnad, historia och utveckling samt om hur språkbruk varierar beroende på sociala sammanhang och medier. På så sätt ska undervisningen bidra till att stärka elevernas medvetenhet om och tilltro till den egna språkliga och kommunikativa förmågan. Undervisningen ska också bidra till att eleverna får förståelse för att sättet man kommunicerar på kan få konsekvenser för andra människor. Därigenom ska eleverna ges förutsättningar att ta ansvar för det egna språkbruket.

Undervisningen ska även bidra till att eleverna får möta och bekanta sig med såväl de nordiska granspråken som de nationella minoritetsspråken.

Genom undervisningen i ämnet svenska ska eleverna sammanfattningsvis ges förutsättningar att utveckla sin förmåga att

- formulera sig och kommunicera i tal och skrift,
- läsa och analysera skönlitteratur och andra texter för olika syften,
- anpassa språket efter olika syften, mottagare och sammanhang,
- urskilja språkliga strukturer och följa språkliga normer, och
- söka information från olika källor och värdera dessa.

Centralt innehåll (Svenska Lgr11)

I årskurs 4–6

Jag har valt det centrala innehållet från årskurs 4-6 men jämförelser kan lätt hittas i det centrala innehållet för äldre årskurser då strukturen är den samma.

Läsa och skriva

- Lässtrategier för att förstå och tolka texter från olika medier samt för att urskilja texters budskap, både de uttalade och sådant som står mellan raderna.
- Strategier för att skriva olika typer av texter med anpassning till deras typiska uppbyggnad och språkliga drag. Skapande av texter där ord, bild och ljud samspelar.
- Olika sätt att bearbeta egna texter till innehåll och form. Hur man ger och tar emot respons på texter.
- Handstil samt att skriva, disponera och redigera texter för hand och med hjälp av dator.
- Språkets struktur med meningsbyggnad, huvudsatser, bisatser, stavningsregler, skiljetecken, ords böjningsformer och ordklasser. Textuppbyggnad med hjälp av sambandsord.
- Hur man använder ordböcker och andra hjälpmedel för stavning och ordförståelse.

Tala, lyssna och samtala

- Att argumentera i olika samtalssituationer och beslutsprocesser.
- Muntliga presentationer och muntligt berättande för olika mottagare, om ämnen hämtade från vardag och skola. Stödord, bilder och digitala medier som hjälpmedel för att planera och genomföra en muntlig presentation. Hur gester och kroppsspråk kan påverka en presentation.

Berättande texter och sakprosatexter

- Berättande texter och poetiska texter för barn och unga från olika tider, från Sverige, Norden och övriga världen. Texter i form av skönlitteratur, lyrik, dramatik, sagor och myter som belyser människors villkor och identitets- och livsfrågor.
- Berättande texters budskap, språkliga drag och typiska uppbyggnad med parallellhandling och tillbakablickar, miljö- och personbeskrivningar samt dialoger.
- Några skönlitterära betydelsefulla barn- och ungdomsboksförfattare och deras verk.
- Beskrivande, förklarande, instruerande och argumenterande texter, till exempel faktatexter, arbetsbeskrivningar, reklam och insändare. Texternas innehåll, uppbyggnad och typiska språkliga drag.
- Texter som kombinerar ord, bild och ljud, till exempel webbtexter, interaktiva spel och tv-program. Texternas innehåll, uppbyggnad och typiska språkliga drag.

Språkbruk

- Språkliga strategier för att minnas och lära, till exempel tankekartor och stödord.
- Ord och begrepp som används för att uttrycka känslor, kunskaper och åsikter. Ords och begrepps nyanser och värdeladdning.
- Skillnader i språkanvändning beroende på vem man skriver till och med vilket syfte, till exempel skillnaden mellan att skriva ett personligt sms och att skriva en faktatext.
- Språkbruk i Sverige och Norden. Några varianter av regionala skillnader i talad svenska. Några kännetecknande ord och begrepp i de nordiska språken samt skillnader och likheter mellan dem. Vilka de nationella minoritetsspråken är.
- Informationssökning och källkritik
- Informationssökning i några olika medier och källor, till exempel i uppslagsböcker, genom intervjuer och via sökmotorer på Internet.
- Hur man jämför källor och prövar deras tillförlitlighet med ett källkritiskt förhållningssätt.

Förslag på lektionsupplägg

- Tid: ca 10x60-90 beroende på effektivitet och mognad hos eleverna.
- Ämne: Svenska.
- Arbetet bör för bästa resultat skrivas på dator eller annan digital utrustning med ordbehandlare. Detta för att eleverna ska ges möjlighet att hoppa fram och tillbaka i texten, ändra och förbättra.
- Inled genom att läsa igenom förutsättningarna noggrant och ge många exempel, antingen påhittade, från annan litteratur eller från elevernas pågående verk.
- Se till att eleverna håller sig till förutsättningarna, men har de konstruktiva förslag hur de individuellt vill förändra villkoren så var lyhörd. Strukturen har inget egenvärde utan finns ju för att sätta igång kreativitet och utveckling.
- Läs så ofta du har tid över upp elevernas texter (så långt de är skrivna) med din bästa berättarröst. Mina elever brukar efter att jag läst någons text få ge författaren "två stjärnor och en önskan", alltså två saker i texten som var bra och något som de vill veta mer om eller något som behöver förbättras.
- Var beredd på att det kan behövas tid för ett "uppsamlingsheat" i slutet.

Introduktion

Presentera projektet för eleverna, att de ska skriva en novell i flera steg. Använd arbetsplanen (se nästa sida) som hjälp för att förklara hur arbetet kommer att gå till.

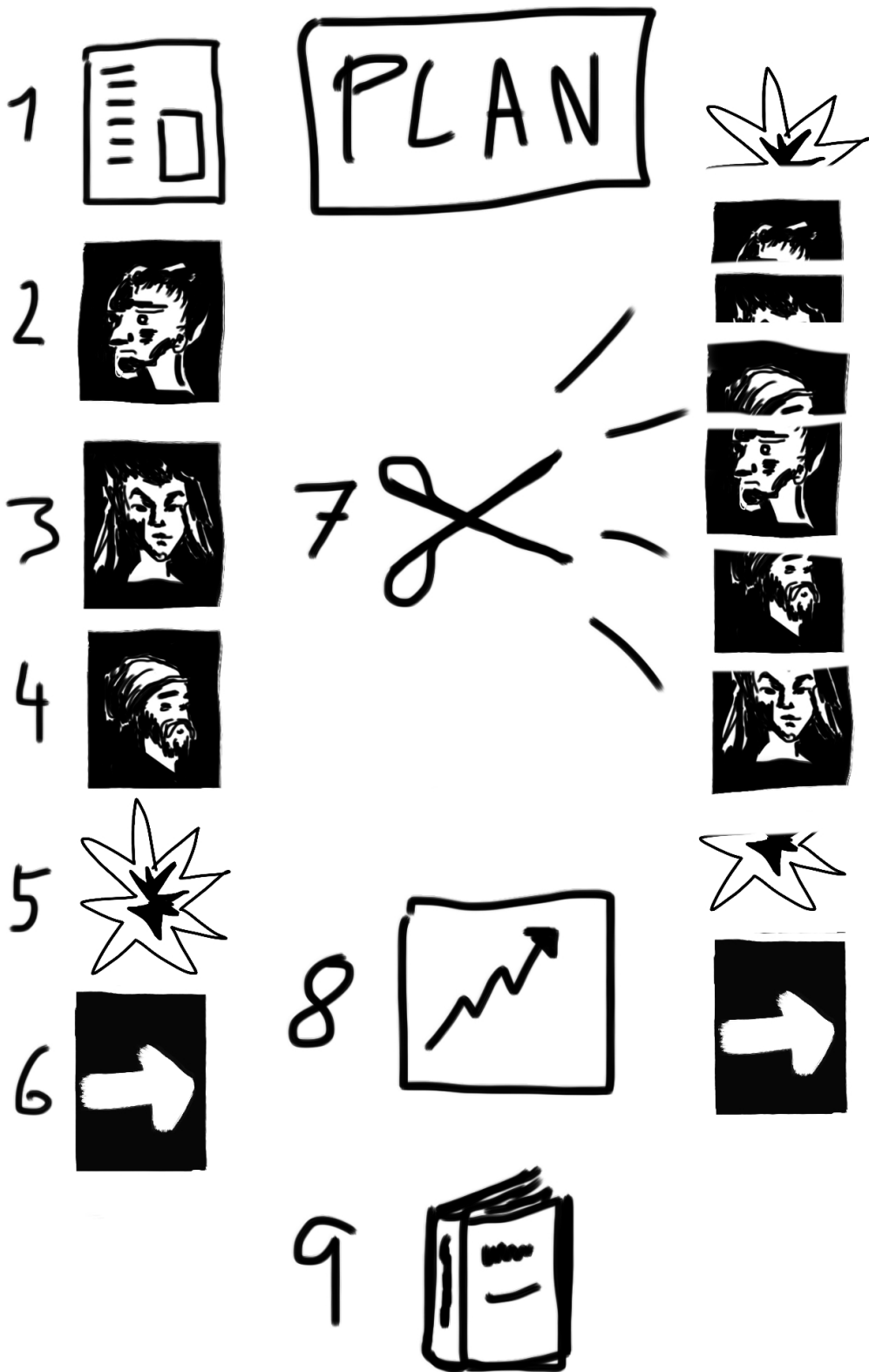
Diskutera skillnader på olika texttyper, speciellt vad som kännetecknar en novell. Hitta tillsammans exempel på böcker och filmer där man kastas direkt in i handlingen och får veta mer om personerna med tiden. Försök också komma på böcker och filmer där man växlande får följa olika personer som senare in i handlingen möts. För många elever kan det vara nytt att skriva om flera huvudpersoner i samma berättelse.

Förklara att deras noveller ska handla om i vår värld verklighetstroga personer, alltså ingen fantasy, saga eller science fiction. Det ska heller inte vara en komisk berättelse, utan mer i riktning mot en thriller.

Förklara att deras tre personer, som inte känner varandra, ska föras samman i en oväntad kaotisk situation. Hjälptips: varandra att komma på vad det kan vara för situation, en trafikolycka, luftballongskrasch, en trasig hiss, ett skenande tåg, en urartad demonstration eller konsert etc.

Titta på några filmklipp eller läs några stycken ur böcker som visar handling som förs framåt av olika personer parallellt (t.ex. Snabba Cash, Eva och Adam) och några film- eller textsnuttar med kaotiska situationer (t.ex. filmen Speed).

Gå igenom hur deras arbete kommer att bedömas och vilka förmågor i svenskämnet som det är tänkt att eleverna ska öva på under arbetet.

Uppdrag 1

Tre personbeskrivningar

Detta uppdrag kan göras med "stencil" och penna eller i ett av läraren förberett digitalt formulär. Alternativt att författaren (eleven) skriver både frågor och svar i ett textdokument. Oavsett hur ni gör så se till att ni under hela arbetet har personbeskrivningarna till hands (t.ex. kan ni fota av eventuella lösa papper och spara digitalt). Detta är bara planering, inte en del av novellen. Notera att frågorna skiljer sig lite för de tre personerna.

Person 1

Namn _____ Ålder (behöver inte vara en siffra) _____

Utseende (kroppsbyggnad, hår, kläder etc.) _____

Ett typiskt karaktärsdrag (t.ex. blyg, arrogant, kaxig, artig, stressad etc.) _____

Sysselsättning (jobbar med, studerar, arbetslös etc.) _____

Vad personen helst av allt vill _____

Något personen skäms över

Platsen personen startar på när historien börjar

Platsen för den oväntade kaotiska situationen

(samma för alla tre personer)

Anledning till att personen hamnar där

Klistra gärna in en bild på en person som passar bra in, som inspiration när du skriver.

Person 2

Namn _____ Ålder (behöver inte vara en siffra) _____

Utseende (kroppsbyggnad, hår, kläder etc.) _____

Ett typiskt karaktärsdrag (t.ex. blyg, arrogant, kaxig, artig, stressad etc.) _____

Sysselsättning (jobbar med, studerar, arbetslös etc.) _____

Något personen försöker skydda eller rädda _____

Något personen är riktigt bra på

Platsen personen startar på när historien börjar

Platsen för den oväntade kaotiska situationen

(samma för alla tre personer)

Anledning till att personen hamnar där

Klistra gärna in en bild på en person som passar bra in, som inspiration när du skriver.

Person 3

Namn _____ Ålder (behöver inte vara en siffra) _____

Utseende (kroppsbyggnad, hår, kläder etc.) _____

Ett typiskt karaktärsdrag (t.ex. blyg, arrogant, kaxig, artig, stressad etc.) _____

Sysselsättning (jobbar med, studerar, arbetslös etc.) _____

Något personen ofta gör för att få sin vilja igenom _____

Ett psykiskt eller fysiskt funktionshinder som personen lider av

Platsen personen startar på när historien börjar

Platsen för den oväntade kaotiska situationen

(samma för alla tre personer)

Anledning till att personen hamnar där

Klistra gärna in en bild på en person som passar bra in, som inspiration när du skriver.

Uppdrag 2, 3 och 4

Personernas resa innan de möts

Nu är det dags att börja skriva de olika delarna till din novell.

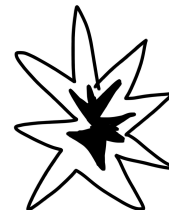

- Du ska skriva om **en person i taget**.
- Du ska skriva i **tredje person presens**, alltså om någon i nutid (t.ex. Hon springer...). Detta gäller för hela novellen.
- Längden på en text säger inget om hur bra den är men för att det ska fungera att klippa i sedan så bör du skriva **minst en sida i teckenstorlek 12 för varje person**.
- Utgå från din planering om personen. **Allt som står i planeringen ska vara med, men det får aldrig berättas bara för att berättas**. Allt du skriver ska föra handlingen framåt (istället för att skriva att någon jobbar som brandman så kan du väva in detaljer i det personen gör t.ex. *Nina knuffar upp den tunga brandbilsdörren och ser samtidigt till att hjälmen är ordentligt fastknäppt*).
- Berättelsen ska **börja direkt där du bestämt att personen ska börja och sluta där du bestämt att alla ska mötas**. Det är bara resan dit du ska beskriva. Om du vill berätta om något som hänt personen tidigare så får du väva in det med att personen tänker tillbaka på något.
- Personen **får träffa andra personer och råka ut för saker**, bara det för handlingen framåt mot slutmålet.
- Bestäm dig för om du ska använda **talstreck eller citationstecken** om personerna pratar.
- De tre huvudpersonerna ska **inte känna varandra**.

Uppdrag 5

En kaotisk situation

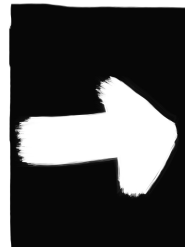
I den här delen av texten ska du beskriva den kaotiska situation som de tre personerna råkar ut för. Alla tre befinner sig nu på samma ställe och något går fel.

- **Börja spännande**, med att något går fel eller att ett obehagligt ljud hörs.
- Även denna del bör vara **ca. en sida** med teckenstorlek 12.
- **Situationen som beskrivs ska vara kort**, mellan någon minut och en kvart, men tänk på att verkligen **beskriva den i detalj** med personernas tankar, rörelser, upplevelser och vad de säger. Tänk själv hur mycket du hinner tänka när du ramlar till exempel, trots att det går snabbt.
- Se till att personerna **reagerar utifrån hur du bestämt** att de ska vara i personbeskrivningarna.
- Se till att ha en ganska **jämn fördelning** av hur mycket du beskriver de tre personernas reaktioner.
- Om du tvunget vill att någon av personerna dör så är regeln att **bara en får dö**. Annars blir nästa del ointressant. Tänk bara på att ett dödsfall är en stor sak och det kan krävas stor ansträngning att förklara de andra personernas reaktioner utan att det blir komiskt. Men det kan bli bra också.
- Bestäm själv hur och när i situationen du slutar, men det ska vara **ganska tvärt**. Efterspelet kommer i nästa uppdrag. Situationen behöver alltså inte uppklaras här.

Uppdrag 6

Det som händer sedan

I den här delen ska du beskriva vad som händer efter den kaotiska situationen.

- Du kan antingen ta upp handlingen **direkt där du slutade eller låta det ha gått en stund** efter kaoset. En kvart eller ett par dagar spelar ingen roll.
- Beskriv **hur personerna reagerar** på det som hände och vad händelsen får för konsekvenser.
- Se till att du inte bara beskriver deras tankar. Bädda in deras tankar och reaktioner i vad de gör. Antingen gör de saker i direkt anslutning till kaoset ("*Julian letar som besatt i dammet och spillrorna efter sin klocka, som om tid skulle betyda något nu...*") eller så håller de på med det de gjorde i början ("*I brandbilens stora backspegel ser Nina än en gång såret över vänstra ögonbrynet. Kommer hon någonsin komma över det här, tänker hon...*").
- Bara för att det inte är lika kaotiskt nu så får texten **inte tappa farten** här. Blir det segt så är det bättre att avsluta historien. Även denna del bör vara **ca. en sida** lång men det är inte lika viktigt eftersom du inte ska klippa något i denna del.
- Novellen ska inte sluta med att de t.ex. *levde lyckliga i alla sina dagar...* **Slutet kan vara ganska öppet och tvärt**, som att livet för personerna fortsätter trots det som hände. Men någon förklaring till varför det kaotiska inträffade bör finnas med.

Uppdrag 7

Klipp

Nu är det dags att klippa och flytta i din text.

- Kolla så att du har **alla fem delar**: en för vardera person, en med den kaotiska händelsen och en med slutet.
- Bestäm en **bra strategi** för att klippa så att det inte blir rörigt och delar försvinner. En idé kan vara att skriva ut allt på papper och klippa med sax så att du kan prova dig fram. Om du gör allt digitalt kan du öppna ett nytt tomt dokument. Sedan kopierar du från det första och klistrar in i det nya.
- Novellen ska **börja med en bit av den kaotiska händelsen** (uppdrag 5). Det är ett klassigt knep som redan gamla greker använde för att få läsaren inkastad i berättelsen.
- Därefter **varvar du stycken från de tre olika personerna**. Läsaren kastas alltså bakåt i historien. Styckena kan vara olika långa. Försök att få till det så att historien (förutom den kaotiska situationen) inte går fram och tillbaka i tiden. Tänk dig att du har en övervakningskamera riktad på varje person och att du sitter i ett kontrollrum och växlar mellan dem.
- När alla personer kommit fram sätter du in **resten av den kaotiska situationen**. Denna del kan vara inklippt på fler ställen än här och i början om du vill.
- **Delen med slutet ska du inte klippa i**. Den sätter du bara in i slutet.
- Ta hjälp av **arbetsplanen** (sidan 8) om det är svårt att förstå hur strukturen ska vara.
- **Läs texten** och ändra igen om det behövs. Be gärna någon annan läsa.

Uppdrag 8

Förbättra

Eftersom du har klippt i texten så kan det vara en hel del som behöver förklaras bättre och det finns dessutom mycket annat som kan förbättras.

- **Dela in texten i stycken**, med ca. en rads mellanrum. När du växlar person i resan mot den kaotiska situationen måste du ha nytt stycke. I den kaotiska situationen och i det som händer efteråt får du gå på känsla så att texten blir luftig och lätt att läsa.
- Eftersom du växlar personer kan det hända att du behöver **tydliggöra vilken person vi följer**. T.ex. kanske du behöver byta några *hon*, *han* eller *hen* mot deras namn.
- Det är fritt fram att **lägga till och ta bort** text till du är riktigt nöjd.
- Läs texten flera gånger och kläm in massor av **beskrivande ord**, massor av adjektiv (*röda, varma, vindpinad, stelfrusen etc.*) och adverb (*fort, håfullt, vänligt, överlägset etc.*), så att läsaren verkligen känner av miljön och stämningen.
- Kläm in **liknelser** så att läsaren förstår situationen bättre (*som sanden mot nakna fötter i öknen, som ett förbipasserande tåg, som djävulen själv etc.*).
- En extra utmaning kan vara att se till att **handlingen flyter ihop** trots att du växlar mellan personerna i resan mot den kaotiska situationen. Detta kan man t.ex. göra genom att binda ihop scenerna med händelser, stämningar eller väder. Om personerna befinner sig på ungefär samma plats blir det mer realistiskt men det går också bra trots att de är långt ifrån varandra. Om ett stycke slutar med att en person släcker en lampa så kan nästa stycke börja med att en annan person leter efter något i mörkret. Om ett stycke slutar med att regnet strilar ner så kan nästa börja med att en annan person skyddar sig mot regnet med en tidning. Om ett stycke slutar med att en person precis hinner med en buss så kan nästa börja med att en annan person nästan blir påkörd av den.

Uppdrag 9

Inför publicering

Det är uppdraget är lite beroende av hur ni bestämt att era noveller ska spridas och läsas. Om ni t.ex. har någon webbsida där de ska publiceras, om ni ska sammanställa alla till en novellsamling, om ni ska sätta upp dem på väggen i biblioteket eller vad det nu kan vara. Se i alla fall till att ni får läsare!

Några saker behöver ni i alla fall göra hur ni än väljer att publicera era alster.

- Hitta på en passande **titel** till din novell.
- Gör en passande **bild** till framsidan/förstasidan. Om du använder ett foto eller en bild du hittar på internet måste du ha upphovsmannens tillstånd att använda den. Bilder licensierade med Creative Commons är fria att använda under vissa förutsättningar.
- Skriv en kort och intresseväckande **introduktionstext** eller "baksidetext" som kan vara i början eller på baksidan, beroende på om det är en bok, webbttext eller en plansch.
- Fixa till **övrig layout**, beroende på hur den ska publiceras, som sagt.
- **Läs varandras berättelser** och ta hjälp av varandra med allt här ovan.